

ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อความสามารถของผู้ประกอบการและ ผลการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนเกษตรแปรรูปในประเทศไทย Causal Factors Influencing Entrepreneurial Self-Efficacy and Performance of Processed Agricultural SMCEs in Thailand

Article History

Received: September 20, 2024

Revised: December 3, 2024

Accepted: December 16, 2024

ตรีกาล เมฆบริบูรณ์¹

Teekarn Makboriboon

นิวัติ จันทราช²

Niwat Chantharat

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยแบบผสมผสานประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการสนับสนุนของสถาบัน การนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ และการเรียนรู้ของผู้ประกอบการที่มีอิทธิพลต่อความสามารถของผู้ประกอบการและผลการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนเกษตรแปรรูปในประเทศไทย 2) เพื่อศึกษาอิทธิพลของการสนับสนุนของสถาบัน การนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ และการเรียนรู้ของผู้ประกอบการที่มีอิทธิพลต่อความสามารถของผู้ประกอบการและผลการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนเกษตรแปรรูปในประเทศไทย และ 3) เพื่อสร้างแบบจำลองของการสนับสนุนของสถาบัน การนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ และการเรียนรู้ของผู้ประกอบการที่มีอิทธิพลต่อความสามารถของผู้ประกอบการและผลการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนเกษตรแปรรูปในประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า โมเดลสมมติฐานมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ การสนับสนุนของสถาบัน การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และการเรียนรู้ของผู้ประกอบการมีบทบาทสำคัญต่อความสามารถของผู้ประกอบการและผลการดำเนินงาน โดยการสนับสนุนของสถาบันและหน่วยงานภาครัฐยังมีส่วนช่วยในการส่งเสริมศักยภาพในด้านต่างๆ รวมถึงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมีส่วนช่วยในการเพิ่มศักยภาพด้านการตลาด หากมีการได้รับความช่วยเหลือในการพัฒนาทักษะดิจิทัลจะส่งผลให้วิสาหกิจชุมชนสามารถขยายโอกาสทางการตลาดและเพิ่มยอดขายให้กับวิสาหกิจชุมชนได้ นอกจากนี้ การอบรมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องช่วยให้ผู้ประกอบการสามารถพัฒนาทักษะในด้านต่างๆ ซึ่งส่งผลให้วิสาหกิจชุมชนมีศักยภาพและมีประสิทธิภาพ ซึ่งงานวิจัยนี้ ภาครัฐสามารถนำข้อมูลนี้ไปพัฒนานโยบายที่เหมาะสมเพื่อต่อยอดความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนในด้านการสนับสนุนของสถาบัน การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และการเรียนรู้ของผู้ประกอบการได้ในอนาคต

¹ นักศึกษาหลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม ประเทศไทย

DBA Student, Graduate College of Management, Sripatum University, Thailand

E-mail: teekarn@tni.ac.th

² วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม ประเทศไทย

Graduate College of Management, Sripatum University, Thailand

E-mail: niwat.ch@spu.ac.th

คำสำคัญ: การสนับสนุนของสถาบัน การนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ การเรียนรู้ของผู้ประกอบการ
ความสามารถของผู้ประกอบการ ผลการดำเนินงาน

Abstract

This research is a mixed-methods study that includes both quantitative and qualitative research. The objectives are as follows: 1) To study institutional support, information and communication technology adoption, and entrepreneurial learning influencing entrepreneurial self-efficacy and performance of processed agricultural small and micro community enterprise in Thailand. 2) To study the influence of institutional support, information and communication technology adoption, and entrepreneurial learning influencing entrepreneurial self-efficacy and performance of processed agricultural small and micro community enterprise in Thailand. 3) To create the model of institutional support, information and communication technology adoption, and entrepreneurial learning influencing entrepreneurial self-efficacy and performance of processed agricultural small and micro community enterprise in Thailand. The research findings reveal that the hypothesized model is consistent with the empirical data. Institutional support, information and communication technology adoption, and entrepreneurial learning play a crucial role in enhancing entrepreneurial self-efficacy and performance. Institutional support, particularly from government agencies, significantly contributes to fostering various capacities. The information and communication technology adoption enhances marketing capabilities, and with appropriate support in developing digital skills, processed agricultural small and micro community enterprises can expand market opportunities and increase sales. Furthermore, training provided by relevant agencies equip entrepreneurs with essential skills, leading to improved efficiency and competitiveness of community enterprises. This research offers valuable insights for government agencies to develop suitable policies aimed at promoting the success of community enterprises through institutional support, information and communication technology adoption, and entrepreneurial learning in the future.

Keywords: *Institutional Support, Information and Communication Technology Adoption, Entrepreneurial Learning, Entrepreneurial Self-Efficacy, Performance*

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม มีอิทธิพลให้ประเทศต่างๆ ทั่วโลกมีเป้าหมายในการพัฒนาเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม อีกทั้งภาคการเกษตรก็เป็นอีกหนึ่งเป้าหมายสำคัญต่อการพัฒนาชาติ เพื่อสร้างความเป็นอยู่ที่ดีของผู้นในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคการเกษตรซึ่งเป็นหนึ่งในรากฐานสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจประเทศไทย แต่อย่างไรก็ตามภาคการเกษตรยังคงเผชิญกับปัญหาการขาดแคลนปัจจัยการผลิต การเข้าถึงแหล่งเงินทุนที่จำกัด และการขาดองค์ความรู้ในการผลิต (Hunnak, Montriwat, & Katekao, 2020) รวมไปถึงขาดความรู้ด้านนวัตกรรมและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการขับเคลื่อนภาคการเกษตร ในบริบทของประเทศไทยการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 เน้นให้วิสาหกิจชุมชนสามารถใช้ประโยชน์จากวัตถุดิบ ทรัพยากร หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างสอดคล้องกับวิสาหกิจและสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันในแต่ละพื้นที่

โดยภาครัฐมีโครงการสนับสนุนเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทางการตลาด ส่งผลให้วิสาหกิจชุมชนมีรายได้ที่ดีขึ้น และสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

ปัญหาของวิสาหกิจชุมชนเกษตรแปรรูปในประเทศไทยในมิติด้านการจัดการห่วงโซ่อุปทาน ตั้งแต่ต้นน้ำ จนกระทั่งถึงปลายน้ำ (Livkunupakan, 2021) ปัญหาที่เกิดขึ้นคือ วัตถุดิบที่มีอย่างจำกัดจึงไม่สามารถขยายวิสาหกิจชุมชนไปสู่เชิงพาณิชย์ได้ อีกทั้งวิสาหกิจชุมชนขาดความรู้ในด้านการบริหารจัดการ การผลิตอย่างเป็นระบบและขาดความรู้ บางครั้งไม่มีการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ทำให้ผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ขาดความโดดเด่น และมีข้อจำกัดด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการตลาด และการจัดหน่ายสินค้าก็ยังไม่ได้รับการสนับสนุนอย่างเต็มที่ (Hunnak et al., 2020) จากการศึกษาปัจจุบันที่มีต่อวิสาหกิจชุมชนเกษตรแปรรูปในประเทศไทยพบว่า การสนับสนุนของสถาบัน การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และการเรียนรู้ของผู้ประกอบการขาดงานวิจัยที่จะระบุถึงปัจจัยใดที่มีอิทธิพลต่อความสามารถของผู้ประกอบการและผลการดำเนินงานจึงเป็นที่มาในการศึกษางานวิจัยหัวข้อนี้ โดยงานวิจัยนี้ใช้วิธีผสมผสานเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุม เริ่มจากการทบทวนวรรณกรรมเพื่อระบุตัวแปรสำคัญ จากนั้นประชุมกลุ่มย่อยเพื่อสกัดตัวแปรที่สอดคล้องกับบริบทของวิสาหกิจชุมชนเกษตรแปรรูปในประเทศไทย และเก็บข้อมูลเชิงปริมาณผ่านการวิเคราะห์สมการโครงสร้างเพื่อทดสอบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ และสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อเสริมความเข้าใจในรายละเอียดและตรวจสอบข้อมูล

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการสนับสนุนของสถาบัน การนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ และการเรียนรู้ของผู้ประกอบการที่มีอิทธิพลต่อความสามารถของผู้ประกอบการและผลการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนเกษตรแปรรูปในประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาอิทธิพลของการสนับสนุนของสถาบัน การนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ และการเรียนรู้ของผู้ประกอบการที่มีอิทธิพลต่อความสามารถของผู้ประกอบการและผลการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนเกษตรแปรรูปในประเทศไทย
3. เพื่อสร้างแบบจำลองของการสนับสนุนของสถาบัน การนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ และการเรียนรู้ของผู้ประกอบการที่มีอิทธิพลต่อความสามารถของผู้ประกอบการและผลการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนเกษตรแปรรูปในประเทศไทย

การทบทวนวรรณกรรม และกรอบแนวคิดการวิจัย

การสนับสนุนของสถาบัน

เป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อความสำเร็จขององค์กรในด้านสังคมวิทยาองค์กร ตามทฤษฎีสถาบันของ Scott (Scott, 1995) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าสถาบัน เช่น กฎหมาย กฎระเบียบ และความเชื่อทางวัฒนธรรม มีอิทธิพลต่อโครงสร้างและพฤติกรรมขององค์กร โดยองค์กรจะปฏิบัติตามบรรทัดฐานและความคาดหวังของสถาบันเพื่อให้ได้รับความชอบธรรมและการยอมรับทางสังคมไม่ใช่เพียงเพราะเหตุผลด้านความสามารถและประสิทธิภาพ การอยู่รอด ในบริบททางสังคมอีกด้วย โดยองค์ประกอบของการสนับสนุนของสถาบัน ประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ด้าน ได้แก่ การสนับสนุนเชิงบรรทัดฐาน (normative support) การสนับสนุนด้านกฎระเบียบ (regulatory support) และการสนับสนุนด้านความรู้ความเข้าใจ (cognitive support)

การนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้

กระบวนการที่บุคคล หรือองค์กร หรือสังคมยอมรับและรวมเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเข้าสู่งานดำเนินงานหรือกิจกรรมประจำวัน กระบวนการนี้เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีต่างๆ เช่น คอมพิวเตอร์ แอปพลิเคชัน (application) ซอฟต์แวร์ (software) อุปกรณ์โทรคมนาคม และอินเทอร์เน็ตเพื่อความสามารถในการแข่งขันและประสิทธิภาพการทำงาน โดยองค์ประกอบของการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ประกอบไปด้วย การใช้แพลตฟอร์มดิจิทัล (digital platforms) ทักษะความเชี่ยวชาญด้านดิจิทัล การลงทุนเพื่อการสนับสนุนระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โครงสร้างพื้นฐานระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Lakhwani, Rathi, & Tiwari, 2020)

การเรียนรู้ของผู้ประกอบการ

เป็นกระบวนการการเรียนรู้ของผู้ประกอบการ ทักษะ และทัศนคติที่จำเป็นสำหรับการเป็นผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการได้มาซึ่งความรู้และทักษะผ่านช่องทางการเรียนรู้ต่างๆ (Lin, Wu, & Li, 2023; Shen, Chen, & Liu, 2021) โดยองค์ประกอบการเรียนรู้ของผู้ประกอบการประกอบด้วยการเรียนรู้จากองค์การที่เป็นทางการ การเรียนรู้จากฐานสู่ฐาน การเรียนรู้จากเครือข่ายทางสังคม และการเรียนรู้จากประสบการณ์

ความสามารถของผู้ประกอบการ

ความสามารถในการดำเนินการและจัดการกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเป็นผู้ประกอบการ เช่น การวางแผนธุรกิจ การแก้ปัญหา และการตัดสินใจในสถานการณ์ต่างๆ โดยความเชื่อนี้มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและความสำเร็จในการทำธุรกิจของบุคคล ความสามารถของผู้ประกอบการสามารถพัฒนาและปรับปรุงได้ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การศึกษา การฝึกอบรม ประสบการณ์ของผู้ประกอบการซึ่งมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนและกระตุ้นความมุ่งมั่นในกิจกรรมทางธุรกิจและสามารถมีอิทธิพลต่อความสำเร็จของธุรกิจได้อย่างมีนัยสำคัญ (Zhao, Seibert, & Hills, 2005) โดยองค์ประกอบความสามารถของผู้ประกอบการประกอบด้วยการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่และโอกาสทางการตลาด การสร้างสภาพแวดล้อมนวัตกรรม การสร้างความสัมพันธ์กับนักลงทุน การกำหนดวัตถุประสงค์หลักการรับมือกับความท้าทายที่ไม่คาดคิด การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Newman, Obschonka, Schwarz, Cohen, & Nielsen 2019)

ผลการดำเนินงาน

ผลการดำเนินงานขององค์กร โดยมุ่งเน้นที่การบรรลุเป้าหมายและผลลัพธ์ที่กำหนดไว้ ซึ่งการวัดผลสามารถวัดในด้านการประเมินผลผลิต คุณภาพ และการจัดการตามเวลาที่กำหนด อีกทั้งยังรวมถึงความสำเร็จขององค์กรในการบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายทางกลยุทธ์ รวมถึงการใช้เครื่องมือและกระบวนการทำงานเพื่อให้ผลการดำเนินงานขององค์กรเป็นไปตามที่กำหนด โดยผลการดำเนินงานขององค์กรประกอบไปด้วย ผลการดำเนินงานทางการเงิน ผลการดำเนินงานที่ไม่ใช่ทางการเงิน (Valaswara & Hasnawati, 2023)

ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรและการกำหนดสมมติฐาน

สมมติฐานที่ 1 H₁ การสนับสนุนของสถาบันมีอิทธิพลต่อความสามารถของผู้ประกอบการ (Abdelwahed, Abid, & Dufour, 2022; Harahap & Muchtar, 2021; Kazumi & Kawai, 2017; Lembana, Suhadi, & Izzat, 2021; Ngat & Tuyet, 2023; Nikmah, Munir, & Ibrahim, 2023; Simarasl, Tabesh, Munyon, & Marzban, 2024)

สมมติฐานที่ 2 H₂ การนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้มีอิทธิพลต่อความสามารถของผู้ประกอบการ (Ariffien, Zakaria, Yusuf, & Ahma, 2023; Arifin, Zakaria, & Bustaman, 2023; Wardani, Pratomo, & Wulandari, 2022)

สมมติฐานที่ 3 H₃ การเรียนรู้ของผู้ประกอบการมีอิทธิพลต่อความสามารถของผู้ประกอบการ (Huang, Bai, Huang, Huang, & Han, 2023; Lin et al., 2023; Ngah, Rahman, & Buyong, 2016; Shen et al., 2021)

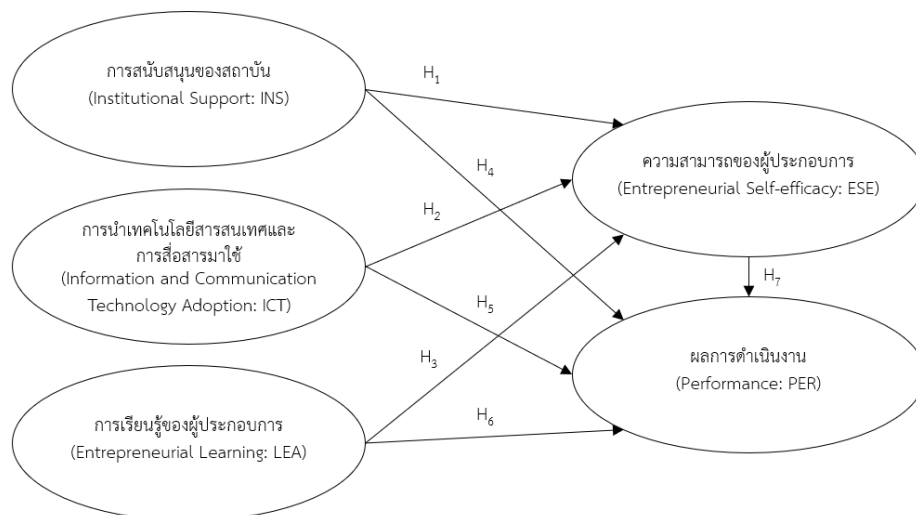
สมมติฐานที่ 4 H₄ การสนับสนุนของสถาบันมีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงาน (Nikmah et al., 2023; Yang & Yu, 2022)

สมมติฐานที่ 5 H₅ การนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานผ่านความสามารถของผู้ประกอบการ (Ariffien et al., 2023; Wardani et al., 2022; Xiliang, Kuo, Abourehab, Mabrouk, Ramirez-Asis, Abdul-Samad, & Makes, 2023)

สมมติฐานที่ 6 H₆ การเรียนรู้ของผู้ประกอบการมีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานผ่านความสามารถของผู้ประกอบการ (Shen et al., 2021; Yang & Yu, 2022)

สมมติฐานที่ 7 H₇ ความสามารถของผู้ประกอบการมีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงาน (Abdelwahed et al., 2022; Ariffien et al., 2023)

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการสนับสนุนของสถาบัน การนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ และการเรียนรู้ของผู้ประกอบการที่มีอิทธิพลต่อความสามารถของผู้ประกอบการและผลการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนเกษตรแปรรูปในประเทศไทย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (mixed method) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ผ่านการประชุมกลุ่มย่อย (focus group) การสัมภาษณ์เชิงลึก และการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) โดยมีขั้นตอนเริ่มจากการทบทวนวรรณกรรม ทบทวนแนวคิดและทฤษฎีงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อทบทวนความรู้ทฤษฎีพื้นฐานของการวิจัยและกำหนดกรอบแนวคิด การประชุมกลุ่มย่อย เพื่อนำผลสัมภาษณ์ที่ได้มาวิเคราะห์หาตัวแปรที่เหมาะสมในบริบทประเทศไทย และสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อนำผลที่ได้มาวิเคราะห์หาตัวแปรที่เหมาะสมกับบริบทกับวิสาหกิจชุมชนเกษตรแปรรูปในประเทศไทย และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์หาคำถามของตัวแปรและองค์ประกอบต่างๆ เพื่อนำมาสร้างร่างแบบสอบถามเบื้องต้นที่จะใช้ในการศึกษาครั้งนี้ โดยพิจารณาระดับการวัดข้อมูลและข้อความที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการศึกษาในงานวิจัยนี้อย่างเหมาะสม โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณผ่านการวิเคราะห์สมการโครงสร้าง

การวิจัยเชิงคุณภาพ (การประชุมกลุ่มย่อย)

การประชุมกลุ่มย่อยใช้การเลือกตัวอย่างแบบมีจุดมุ่งหมายของการศึกษาเป็นหลัก (purposeful selection) โดยเป็นบุคคลที่มีคุณสมบัติ เป็นหัวหน้ากลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรแปรรูปที่ประสบความสำเร็จซึ่งต้องเป็นหัวหน้ากลุ่มที่มีสินค้าที่ได้รับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) จาก สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม (สมอ.) เป็นนักพัฒนาชุมชนต้นแบบที่ได้รับรางวัลต่างๆ จากกระทรวงที่เกี่ยวข้องด้านการพัฒนาชุมชน จำนวน 6 คน ในจำนวน 6 คนนี้ เป็นหัวหน้ากลุ่มวิสาหกิจชุมชนจำนวน 3 คน จากจังหวัดกรุงเทพมหานคร ระยอง และเพชรบุรี และนักพัฒนาชุมชนต้นแบบจำนวน 3 คนจาก กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย โดยมีประชุมกลุ่มย่อยในประเด็นด้านความหมายและองค์ประกอบของปัจจัยการสนับสนุนของสถาบัน การนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ การเรียนรู้ของผู้ประกอบการ ความสามารถของผู้ประกอบการ ผลการดำเนินงาน และปัจจัยในแต่ละด้านมีความสัมพันธ์กันอย่างไร เพื่อนำผลที่ได้มาวิเคราะห์เพื่อหาตัวแปรที่เหมาะสมกับบริบทประเทศไทย ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ผลจากการสัมภาษณ์โดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (content analysis) เพื่อสรุปประเด็นเนื้อหา หรือข้อค้นพบเป็นรายชื่อสำหรับการนำมาพิจารณาในการสร้างเครื่องมือแบบสอบถาม

การวิจัยเชิงคุณภาพ (การสัมภาษณ์เชิงลึก)

การสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญและใช้การเลือกตัวอย่างแบบมีจุดมุ่งหมายของการศึกษาเป็นหลัก โดยเป็นผู้มีอำนาจทำการแทนวิสาหกิจชุมชนเกษตรแปรรูปหรือสมาชิกวิสาหกิจชุมชนเกษตรแปรรูปจำนวน 6 คน จากจังหวัดนนทบุรี เพชรบุรี ระยอง อุตรดิตถ์ สงขลา และนครสวรรค์ซึ่งเป็นคนละกลุ่มกับผู้ที่ประชุมกลุ่มย่อย โดยสัมภาษณ์เชิงลึกในประเด็น ปัจจัยการสนับสนุนของสถาบัน การนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ การเรียนรู้ของผู้ประกอบการมีอิทธิพลอย่างไรต่อความสามารถของผู้ประกอบการและผลการดำเนินงาน โดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและสรุปประเด็นหรือข้อค้นพบที่ได้มาใช้ในการสรุปและวิเคราะห์ผล โดยสัมภาษณ์เชิงลึกในประเด็นของเพื่อนำผลที่ได้มาวิเคราะห์เพื่อหาตัวแปรที่เหมาะสมกับบริบทกับวิสาหกิจชุมชนเกษตรแปรรูปในประเทศไทย

การวิจัยเชิงปริมาณ

ประชากร คือผู้มีอำนาจทำการแทนวิสาหกิจชุมชนเกษตรแปรรูปที่จดทะเบียนและมีรายชื่อในระบบสารสนเทศวิสาหกิจชุมชน กองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตร จำนวน 78,152 คน (Department of Agricultural Extension, Community Enterprise Promotion Division, Community Enterprise Information System, n.d.) โดยใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลผ่านระบบออนไลน์ จากกรอบแนวคิดมีตัวแปรแฝงจำนวน 5 ตัวแปร และมีตัวแปรสังเกตได้ จำนวน 19 ตัวแปร กลุ่มตัวอย่างควรมีขนาดตั้งแต่ 15 ถึง 20 เท่าของจำนวนตัวแปรสังเกตได้ จึงจะถือว่า เป็นขนาดตัวอย่างที่เหมาะสมสำหรับการวิเคราะห์ตัวแปรพหุ ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่มีความเหมาะสมควรมีจำนวนตั้งแต่ $15 \times 19 = 285$ ถึง $20 \times 19 = 380$ คน (Hair, Black, Babin, Anderson, & Tatham, 2006) เนื่องจากจำนวนของวิสาหกิจชุมชนเกษตรแปรรูปในประเทศไทยในแต่ละจังหวัดมีจำนวนไม่เท่ากัน ผู้วิจัยจึงใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (stratified random sampling) อย่างเป็นสัดส่วน เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม

ตารางที่ 1 กลุ่มตัวอย่างแบ่งตามประชากรที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ

กลุ่ม	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
สสก. 1 (จังหวัดกรุงเทพมหานคร ชัยนาท นนทบุรี ปทุมธานี พระนครศรีอยุธยา ลพบุรี สระบุรี สิงห์บุรี อ่างทอง)	3,227	15
สสก. 2 (จังหวัดเพชรบุรี กาญจนบุรี นครปฐม ประจวบคีรีขันธ์ ราชบุรี สมุทรสงคราม สมุทรสาคร สุพรรณบุรี)	4,089	20
สสก. 3 (จังหวัดจันทบุรี ฉะเชิงเทรา ชลบุรี ตราด นครนายก ปราจีนบุรี ระยอง สมุทรปราการ สระแก้ว)	4,176	20
สสก. 4 (จังหวัดเลย กาฬสินธุ์ ขอนแก่น ชัยภูมิ นครพนม นครราชสีมา บึงกาฬ บุรีรัมย์ มหาสารคาม มุกดาหาร ยโสธร ร้อยเอ็ด ศรีสะเกษ สกลนคร สุรินทร์ หนองคาย หนองบัวลำภู อำนาจเจริญ อุตรดิตถ์ อุบลราชธานี)	40,046	195
สสก. 5 (จังหวัดกระบี่ ชุมพร ตรัง นครศรีธรรมราช นราธิวาส ปัตตานี พังงา พัทลุง ภูเก็ต ยะลา ระนอง สงขลา สตูล สุราษฎร์ธานี)	9,191	45
สสก. 6 (จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย เพชรบูรณ์ แพร่ แม่ฮ่องสอน กำแพงเพชร ตาก นครสวรรค์ น่าน พะเยา พิจิตร พิษณุโลก ลำปาง ลำพูน สุโขทัย อุตรดิตถ์ อุทัยธานี)	17,423	85
รวม	78,152	380

หมายเหตุ: สสก. คือ สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร

ที่มา: Department of Agricultural Extension, Community Enterprise Promotion Division, Community Enterprise Information System (n.d.)

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

การศึกษานี้ได้ออกแบบการศึกษาด้วยกระบวนการวิเคราะห์สมการโครงสร้างเพื่อตรวจสอบความกลมกลืนของแบบจำลองหรือตัวแบบที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (model fit) ซึ่งทำการตรวจสอบความสอดคล้องของแบบจำลองกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (assessment of model fit) โดยดัชนีที่ใช้ในการตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนของแบบจำลองกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยพิจารณาค่าดัชนีต่างๆ ดังนี้ ค่าไคสแควร์ (χ^2) ค่าองศาอิสระ (df) ค่าไค-สแควร์สัมพัทธ์ (χ^2/df) ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (Goodness of Fit Index: GFI) ค่าดัชนีวัดระดับความเหมาะสมพอดีอิงเกณฑ์ (Normed Fit Index: NFI) ค่าดัชนีวัดความพอดีของโมเดล (Tucker-Lewis Index: TLI) ค่าดัชนีวัดความสอดคล้องกลมกลืนเชิงสัมพัทธ์ (Comparative Fit Index: CFI) ดัชนีรากที่สองของค่าเฉลี่ยความคลาดเคลื่อนโดยประมาณ (Root Mean Square Error of Approximation: RMSEA) เท่ากับ 0.058 ค่าดัชนีวัดความแตกต่างระหว่างเมทริกซ์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ในข้อมูลจริงกับที่โมเดลคาดการณ์ (Root Mean Square Residual: RMR)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

1. การสนับสนุนของสถาบัน

การสนับสนุนของสถาบันทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคการศึกษา มีความสำคัญต่อการดำเนินงานในวิสาหกิจชุมชน โดยเฉพาะการสนับสนุนในด้านกฎระเบียบและการให้ความรู้ความเข้าใจที่มีส่วนช่วยให้วิสาหกิจชุมชนเติบโตได้อย่างยั่งยืนและพัฒนาได้ดีขึ้น อย่างไรก็ตาม ยังมีความท้าทายในการเข้าถึงการสนับสนุนของ

ภาคส่วนต่างๆ ทำให้การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนไม่เป็นไปตามเป้าหมาย ซึ่งส่งผลกระทบต่อความสามารถในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ การสร้างความสัมพันธ์กับผู้เกี่ยวข้องด้านการเงิน และการสนับสนุนความรู้ทำให้สามารถรับมือกับสถานการณ์ต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคตรวมถึงการสนับสนุนของสถาบันส่งผลให้ผลการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนดีขึ้นเนื่องจากมีหน่วยงานต่างๆ สนับสนุน

การสนับสนุนด้านความรู้ความเข้าใจมีความสำคัญกับการพัฒนาทักษะและความสามารถของผู้ประกอบการในการส่งเสริมการนำนวัตกรรมมาใช้ และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การอบรมและคำปรึกษาจากหน่วยงานภายนอก ช่วยให้ผู้ประกอบการปรับตัวต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงและโอกาสใหม่ๆ ได้ดีขึ้น ซึ่งมีผลต่อการสร้างนวัตกรรมและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างมีประสิทธิภาพ การสนับสนุนเชิงบรรทัดฐานช่วยกำหนดมาตรฐานและกรอบแนวทางชัดเจนในการดำเนินวิสาหกิจ เช่น มาตรฐานผลิตภัณฑ์และการควบคุมคุณภาพที่ช่วยเพิ่มความสามารถในการแข่งขันและสามารถพร้อมต่อการรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นได้ทั้งในด้านการตลาด เศรษฐกิจ กฎระเบียบ ซึ่งมีส่วนช่วยให้ผู้ประกอบการสามารถดำเนินกิจการได้อย่างเหมาะสมรวมถึงการสนับสนุนสามารถทำให้วิสาหกิจชุมชนสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้สะดวก ผ่านการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับนักลงทุนซึ่งมีส่วนช่วยในการพัฒนาผลิตภัณฑ์และสร้างโอกาสทางการตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น (Harahap & Muchtar, 2021; Abdelwahed et al., 2022) การสนับสนุนของสถาบันช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิกวิสาหกิจชุมชนทำให้มีประสิทธิภาพในการทำงานมากขึ้นและทำให้วิสาหกิจชุมชนสามารถเติบโตและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน

2. การนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้

การนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ มีบทบาทสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน โดยเฉพาะในด้านการจัดการข้อมูล การตลาดออนไลน์ และการสื่อสารกับลูกค้า หรือแม้กระทั่งการบริหารสมาชิกในวิสาหกิจชุมชน ซึ่งทำให้วิสาหกิจชุมชนสามารถเข้าถึงการทำตลาด ลดค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการและเพิ่มยอดขายผ่านการใช้สื่อเทคโนโลยี นอกจากนี้แล้วเทคโนโลยียังมีส่วนช่วยในการพัฒนาทักษะของสมาชิกในวิสาหกิจชุมชนทำให้มีความเข้าใจด้านเทคโนโลยีดิจิทัลมากขึ้น

การนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ในวิสาหกิจชุมชนได้รับอิทธิพลจากโครงสร้างพื้นฐานเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งมีส่วนช่วยให้วิสาหกิจเข้าถึงข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตและแพลตฟอร์มดิจิทัลในการวางแผนพัฒนาความสามารถได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ ทักษะด้านดิจิทัลเป็นปัจจัยสำคัญหลักในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนด้านการใช้สื่อสังคมออนไลน์ การศึกษาโดย (Arifin et al., 2023) ระบุว่า การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความสามารถของผู้ประกอบการ โดยช่วยเสริมสร้างความมั่นใจและความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางการตลาด ดังนั้นการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินกิจการและสามารถสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของวิสาหกิจชุมชนได้ในยุคดิจิทัล

3. การเรียนรู้ของผู้ประกอบการ

การเรียนรู้จากประสบการณ์การดำเนินกิจการด้วยตนเองและการแลกเปลี่ยนจากวิสาหกิจชุมชนเครือข่าย และการได้รับการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น ทำให้วิสาหกิจชุมชนมีความเข้าใจในการดำเนินวิสาหกิจชุมชนเกษตรแปรรูปและยังแสดงให้เห็นถึงคุณค่าในการรักษามรดกทางวัฒนธรรมของวิสาหกิจชุมชนที่เกิดจากการเรียนรู้จากรุ่นสู่รุ่น รวมทั้งสามารถมองเห็นแนวทางการดำเนินงานและปัญหาที่อาจเกิดร่วมกันได้ในอนาคต อีกทั้งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนทำให้สามารถมีทักษะการออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ สามารถเห็นโอกาสทางการตลาดและเกิดเป็นสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ร่วมกัน การเรียนรู้ยังช่วยทำให้สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนรวมทั้งสามารถกำหนดทิศทางที่ชัดเจนหากเกิดสถานการณ์ทางการตลาดเปลี่ยนแปลงไป

การเรียนรู้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาความสามารถของวิสาหกิจชุมชน การเข้าร่วมโครงการฝึกอบรมและสัมมนาจากกระทรวงและกรมต่างๆ เช่น กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย หรือกรมส่งเสริม

การเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ วิสาหกิจชุมชนจะได้รับความรู้ทางด้านการบริหารจัดการผลิตภัณฑ์ การตลาด และเทคนิคใหม่ๆ ที่สามารถนำไปปรับใช้ได้ รวมทั้งการได้รับถ่ายทอดความรู้และเทคนิคจากผู้มีประสบการณ์ เช่น รุ่นพ่อแม่ ผู้ใหญ่ในชุมชนหรือ ปราชญ์ชาวบ้าน เพื่อรักษาความรู้ด้านวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น รวมถึงเพิ่มประสิทธิภาพในกระบวนการทำงาน การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ในกลุ่มผู้ประกอบการท้องถิ่นหรือการเข้าร่วมกิจกรรมชุมชนเพื่อรับคำแนะนำ แนวทางพัฒนาและโอกาสสร้างพันธมิตรเพื่อขยายตลาดและเสริมศักยภาพ อีกทั้งมีการเรียนรู้จากความสำเร็จและความล้มเหลวในวิสาหกิจชุมชนของตนเอง ผ่านความท้าทายและการแก้ปัญหาในสถานการณ์จริง เนื่องจากมีส่วนช่วยให้วิสาหกิจชุมชนสามารถพัฒนาลยุทธ์และปรับปรุงการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

4. ความสามารถของผู้ประกอบการ

ความสามารถในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ เป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้วิสาหกิจชุมชนสามารถแข่งขันในตลาดได้เพราะการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การปรับตัวในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่มีส่วนช่วยให้วิสาหกิจชุมชนสามารถตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้าในผลิตภัณฑ์ได้ อีกทั้งสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าได้ อย่างไรก็ตามจำเป็นต้องปรับปรุงกระบวนการ การจัดสรรทรัพยากร และการพัฒนาทักษะของสมาชิกให้มีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ใหม่ ซึ่งจะมีส่วนช่วยให้วิสาหกิจชุมชนสามารถพัฒนาได้อย่างยั่งยืน รวมทั้งการสนับสนุนการเรียนรู้และการใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ ในการดำเนินงาน อีกทั้งผู้ประกอบการ ชุมชน และสมาชิก จำเป็นต้องมีความสามารถในการปรับตัวและตอบสนองต่อสถานการณ์ด้านเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงทางสังคม หรือเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นโดยเฉพาะอย่างยิ่งการอบรมและพัฒนาทักษะของสมาชิกในชุมชนทำให้วิสาหกิจสามารถดำเนินงานต่อไปได้ การสนับสนุนด้านการศึกษาและการสร้างโอกาสในการเรียนรู้สำหรับสมาชิกจึงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาความสามารถของวิสาหกิจชุมชนและสมาชิกในชุมชน

5. ผลการดำเนินงาน

ผลการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนสามารถแบ่งออกเป็นสองด้านหลัก คือ ด้านการเงินและด้านที่ไม่ใช่การเงิน ในด้านการเงินวิสาหกิจชุมชนได้แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการสร้างรายได้และการจัดการทรัพยากรทางการเงิน และวิสาหกิจชุมชนมีการจัดการทางการเงินที่เน้นการสร้างรายได้ที่ยั่งยืน โดยเฉพาะการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่และการขยายตลาด ซึ่งเป็นการลงทุนที่ช่วยเพิ่มรายได้และสร้างความมั่นคงทางการเงินให้กับวิสาหกิจชุมชน การจัดการงบประมาณและการวางแผนการเงินมีบทบาทสำคัญในการควบคุมต้นทุนและการเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากรทางการเงินที่ดีจะช่วยให้วิสาหกิจชุมชนสามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ตรงกับความต้องการของลูกค้าในตลาดได้ แต่วิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่ก็ให้ความสำคัญกับผลการดำเนินงานที่ไม่ใช่การเงิน เช่น การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับชุมชนและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิก ผลการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่าวิสาหกิจชุมชนมีความมุ่งมั่นในการสร้างศูนย์การเรียนรู้ เพื่อให้เป็นแหล่งแบ่งปันความรู้และเสริมสร้างทักษะในด้านต่างๆ โดยเฉพาะการน้อมนำศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและเศรษฐกิจพอเพียง การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ไม่เพียงแต่ช่วยในการส่งเสริมการเรียนรู้และการพัฒนาทักษะ แต่ยังช่วยให้วิสาหกิจชุมชนเกิดการสร้างความร่วมมือภายในชุมชน ช่วยให้วิสาหกิจชุมชนสามารถตอบสนองต่อความต้องการของตลาดได้อย่างยั่งยืน และช่วยสร้างความมั่นคงให้กับวิสาหกิจชุมชนได้ในระยะยาว

6. การสนับสนุนของสถาบัน การนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ และการเรียนรู้ของผู้ประกอบการ มีความสัมพันธ์กันอย่างไรต่อความสามารถของผู้ประกอบการและผลการดำเนินงาน

การสนับสนุนของสถาบันทำให้วิสาหกิจชุมชนมีโอกาสในการนำเทคโนโลยีใหม่ๆ เข้ามาใช้ ซึ่งการใช้เทคโนโลยีนี้ทำให้สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ทั้งในด้านการจัดการและการตลาด เมื่อเรียนรู้การใช้เทคโนโลยีและได้รับการสนับสนุนของสถาบันจะช่วยเสริมทักษะและความรู้ของวิสาหกิจชุมชน ทำให้สามารถพัฒนาวิสาหกิจชุมชนได้อย่างต่อเนื่อง ทุกส่วนนี้เชื่อมโยงและส่งเสริมกัน ทำให้วิสาหกิจชุมชนมีความมั่นคง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้เกิดการพัฒนาลักษณะใหม่ๆ ที่ตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้ดีขึ้น เปิดโอกาสทางการตลาดและขยายฐานลูกค้า นอกจากนี้ การสนับสนุนของสถาบันและการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ มีส่วนช่วยสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการนำสิ่งใหม่ๆ ในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนในแต่ละด้านมาช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและความเชื่อมั่นกับนักลงทุน ทำให้วิสาหกิจชุมชนมีความเข้มแข็งและน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น การกำหนดวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนและการวางแผนรับมือกับปัญหาต่างๆ สามารถทำได้โดยง่าย เมื่อมีความรู้และทรัพยากรที่ได้รับการสนับสนุน ช่วยพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีความเชี่ยวชาญและพร้อมเผชิญกับสถานการณ์ใหม่ๆ ที่อาจเกิดขึ้นผลจากการสนับสนุนของสถาบัน การนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ และการเรียนรู้ของผู้ประกอบการทั้งหมดนี้ทำให้วิสาหกิจชุมชนมีความคล่องตัวในการดำเนินงานทำให้สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีการเติบโตอย่างมั่นคงในระยะยาว

ผลการวิจัยเชิงปริมาณ

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 230 คน คิดเป็นร้อยละ 60.53 อายุ 41–50 ปี จำนวน 117 คน คิดเป็นร้อยละ 30.79 มีระดับการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 257 คน คิดเป็นร้อยละ 67.63 ส่วนใหญ่สังกัดสำนักงานส่งเสริมและพัฒนาเกษตร 4 จำนวน 195 คน คิดเป็นร้อยละ 51.32 ส่วนใหญ่เป็นวิสาหกิจชุมชนเกษตรแปรรูปประเภทอาหาร จำนวน 161 คน คิดเป็นร้อยละ 42.37 ส่วนใหญ่มียอดขายต่อเดือนที่ น้อยกว่า 100,000 บาท จำนวน 150 คน คิดเป็นร้อยละ 39.47 ส่วนใหญ่มีจำนวนสมาชิกในวิสาหกิจชุมชน 5–10 คน จำนวน 162 คน คิดเป็นร้อยละ 42.63 ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการดำเนินกิจการ 6–10 ปี จำนวน 183 คน คิดเป็นร้อยละ 48.16

การตรวจสอบลักษณะเบื้องต้นของข้อมูล

ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้ มีความสัมพันธ์กัน และความสัมพันธ์ของตัวแปรที่มีทิศทางเดียวกัน โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเป็นความสัมพันธ์เชิงบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้ พบว่า ตัวแปรทุกคู่เป็นความสัมพันธ์แบบมีทิศทางเดียวกัน โดยมีค่าความสัมพันธ์เป็นบวก ตัวแปรแฝงที่มีความสัมพันธ์กันในระดับสูง ($0.60 < r < 0.80$) จำนวน 87 คู่ ตัวแปรแฝงที่มีความสัมพันธ์กันในระดับปานกลาง ($0.40 < r < 0.60$) จำนวน 78 คู่ และตัวแปรแฝงที่มีความสัมพันธ์กันในระดับต่ำ ($r < 0.40$) จำนวน 2 คู่ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้ทุกคู่ พบว่าค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้ทุกคู่มีค่าไม่เกิน 0.80 ความสัมพันธ์ดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าตัวแปรสังเกตได้มีระดับความสัมพันธ์ไม่สูงมากนัก และไม่เกิดปัญหาภาวะร่วมเส้นตรงพหุ (multicollinearity) ซึ่งตัวแปรสังเกตได้ทั้งหมดอยู่บนองค์ประกอบรวมกัน ดังนั้นจึงมีความเหมาะสมที่จะนำไปวิเคราะห์โมเดลสมการเชิงโครงสร้างต่อไป

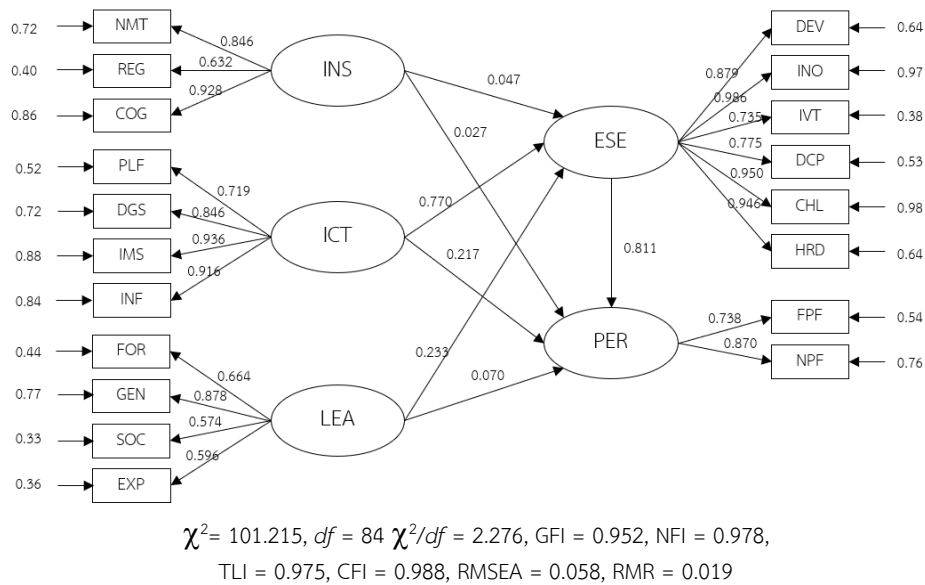
เมื่อพิจารณาค่าสถิติการทดสอบความเป็นทรงกลมของบาร์ตเลตต์ (bartlett's test of sphericity) พบว่ามีค่าเท่ากับ 8681.976 df = 171 ($p = 0.000$) แสดงว่าเมทริกซ์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ไม่เป็นเมทริกซ์เอกลักษณ์ (identity matrix) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งหมายความว่าตัวแปรมีความสัมพันธ์

กันอย่างเพียงพอที่จะสามารถนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบได้ สอดคล้องกับผลการวิเคราะห์ (Kaiser-Meyer-Olkin: KMO) เท่ากับ 0.943 ซึ่งมีค่าใกล้เคียงกับ 1 แสดงว่าตัวแปรสังเกตได้มีความสัมพันธ์กัน และเหมาะสมในการนำไปใช้ในการตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนกับโมเดลการวิจัยกับข้อมูลเชิงประจักษ์ต่อไป เนื่องจากค่าดัชนีมีค่าเกิน 0.80 จึงถือว่าข้อมูลเหมาะสมที่จะทำการวิเคราะห์องค์ประกอบได้ดีมาก

การวิเคราะห์ปัจจัยสนับสนุนจากสถาบัน การนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ และการเรียนรู้ของผู้ประกอบการ และอิทธิพลของปัจจัยสนับสนุนจากสถาบัน การนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ และการเรียนรู้ของผู้ประกอบการ ที่มีอิทธิพลต่อความสามารถของผู้ประกอบการและผลการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนเกษตรแปรรูปในประเทศไทย

จากภาพที่ 2 ตัวแบบจำลองสมการโครงสร้างในภาพรวมมีค่า $\chi^2 = 101.215$ df เท่ากับ 84 χ^2/df เท่ากับ 2.276 โดยค่า χ^2/df ที่ต่ำกว่า 3 ถือว่าเป็นผลที่ยอมรับได้ ซึ่งในกรณีนี้ถือว่าอยู่ในเกณฑ์ที่ดี ค่า GFI เท่ากับ 0.952 ค่า NFI เท่ากับ 0.978 ค่า TLI เท่ากับ 0.975 ค่า CFI เท่ากับ 0.988 ค่า RMSEA เท่ากับ 0.058 ค่า RMSEA ระหว่าง 0.050-0.080 ถือว่าพอดี ในกรณีนี้ค่า 0.058 อยู่ในช่วงที่ดี แสดงว่าโมเดลมีความพอดีที่ดี และค่า RMR เท่ากับ 0.190 ค่าสถิติและตัวชี้วัดเหล่านี้ แสดงให้เห็นถึงความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์กับทฤษฎีเป็นอย่างดี

จากภาพที่ 2 การสนับสนุนของสถาบัน (INS) ได้รับอิทธิพลจากตัวแปรย่อย 3 ตัวได้แก่ การสนับสนุนด้านความรู้ความเข้าใจ (LEA) (0.928) การสนับสนุนเชิงบรรทัดฐาน (NMT) (0.846) และการสนับสนุนด้านกฎระเบียบ (REG) (0.632) ตามลำดับ การนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ (ICT) ได้รับอิทธิพลจากตัวแปรย่อย 4 ตัวได้แก่ การลงทุนเพื่อการสนับสนุนระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (IMS) (0.936) โครงสร้างพื้นฐานระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (INF) (0.916) ทักษะความเชี่ยวชาญด้านดิจิทัล (DGS) (0.846) การใช้แพลตฟอร์มดิจิทัล (PLF) (0.719) ตามลำดับ การเรียนรู้ของผู้ประกอบการ (LEA) ได้รับอิทธิพลจากตัวแปรย่อย 4 ตัวได้แก่ การเรียนรู้จากฐานสู่ฐาน (GEN) (0.878) การเรียนรู้จากองค์กรที่เป็นทางการ (FOR) (0.664) การเรียนรู้จากประสบการณ์ (EXP) (0.596) การเรียนรู้จากเครือข่ายทางสังคม (SOC) (0.574) ตามลำดับ ความสามารถของผู้ประกอบการ (ESE) ได้รับอิทธิพลจากตัวแปรย่อย 6 ตัว ได้แก่ การสร้างสภาพแวดล้อมนวัตกรรม (INO) (0.986) การรับมือกับความท้าทายที่ไม่คาดคิด (CHL) (0.950) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (HRD) (0.946) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่และโอกาสทางการตลาด (DEV) (0.879) การกำหนดวัตถุประสงค์หลัก (DCP) (0.775) การสร้างความสัมพันธ์กับนักลงทุน (IVT) (0.735) ตามลำดับผลการดำเนินงาน (PER) ได้รับอิทธิพลจากตัวแปรย่อย 2 ตัวได้แก่ ผลการดำเนินงานที่ไม่ใช่ทางการเงิน (NPF) (0.870) ผลการดำเนินงานทางการเงิน (FPF) (0.738) ตามลำดับ

ภาพที่ 2 ตัวแบบจำลองการสนับสนุนของสถาบัน การนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ และการเรียนรู้ของผู้ประกอบการที่มีอิทธิพลต่อความสามารถของผู้ประกอบการและผลการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนเกษตรแปรรูปในประเทศไทย

การวิเคราะห์อิทธิพลทางตรงระหว่างตัวแปรแฝง

การวิเคราะห์อิทธิพลทางตรงระหว่างตัวแปรแฝง การสนับสนุนของสถาบัน การนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ การเรียนรู้ของผู้ประกอบการ มีอิทธิพลทางตรงต่อความสามารถของผู้ประกอบการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.047 0.770 และ 0.233 ตามลำดับ การสนับสนุนของสถาบัน การนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ การเรียนรู้ของผู้ประกอบการและความสามารถของผู้ประกอบการ มีอิทธิพลทางตรงต่อผลการดำเนินงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.027 0.217 0.070 และ 0.811 ตามลำดับ (ตารางที่ 2)

การวิเคราะห์อิทธิพลทางอ้อมระหว่างตัวแปรแฝง

การวิเคราะห์อิทธิพลทางอ้อมระหว่างตัวแปรแฝงการสนับสนุนของสถาบัน การนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ การเรียนรู้ของผู้ประกอบการ มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานผ่านความสามารถของผู้ประกอบการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.038 0.625 และ 0.189 ตามลำดับ (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลทางตรง ทางอ้อม อิทธิพลรวมที่เป็นคะแนนมาตรฐานระหว่างตัวแปรเหตุและตัวแปรผลของการสนับสนุนของสถาบัน การนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ และการเรียนรู้ของผู้ประกอบการที่มีอิทธิพลต่อความสามารถของผู้ประกอบการและผลการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนเกษตรแปรรูปในประเทศไทย

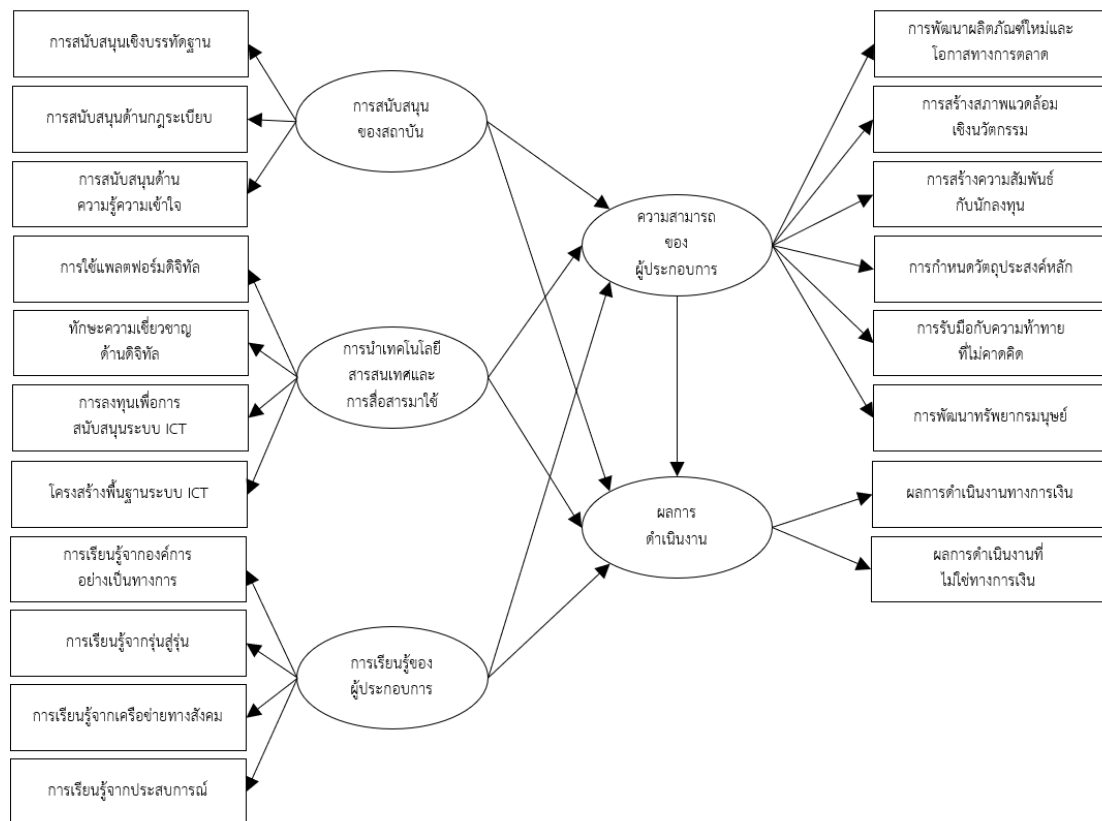
ปัจจัยเหตุ	INS			ICT			LEA			ESE		
ปัจจัยผล	DE	IE	TE	DE	IE	TE	DE	IE	TE	DE	IE	TE
ESE	0.047**	-	0.047**	0.770**	-	0.770**	0.233**	-	0.233**	-	-	-
PER	0.027**	0.038**	0.065**	0.217**	0.625**	0.842**	0.070**	0.189**	0.259**	0.811**	-	0.811**
$\chi^2 = 101.215, df = 84 \chi^2/df = 2.276, GFI = 0.952, NFI = 0.978, TLI = 0.975, CFI = 0.988, RMSEA = 0.058, RMR = 0.019$												
ตัวแปร	NMT	REG	COG	PLF	DGS	IMS	INF	FOR	GEN	SOC	EXP	DEV
ความเที่ยง	0.801	0.711	0.822	0.701	0.782	0.822	0.791	0.642	0.812	0.681	0.703	0.802
ตัวแปร	INO	IVT	DCP	CHL	HRD	FPF	NPF					
ความเที่ยง	0.881	0.733	0.762	0.851	0.813	0.792	0.831					

หมายเหตุ: **p < 0.010

ตารางที่ 3 สรุปผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่	คู่ความสัมพันธ์	ผลการทดสอบสมมติฐาน
H ₁	INS > ESE	ยอมรับสมมติฐานการวิจัย
H ₂	ICT > ESE	ยอมรับสมมติฐานการวิจัย
H ₃	LEA > ESE	ยอมรับสมมติฐานการวิจัย
H ₄	INS > PER	ยอมรับสมมติฐานการวิจัย
H ₅	ICT > PER	ยอมรับสมมติฐานการวิจัย
H ₆	LEA > PER	ยอมรับสมมติฐานการวิจัย
H ₇	ESE > PER	ยอมรับสมมติฐานการวิจัย

หลังจากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณผ่านการวิเคราะห์สมการโครงสร้างแล้วผู้วิจัยมีสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อศึกษาข้อมูลเชิงลึกที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยสนับสนุนจากสถาบัน การนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ และการเรียนรู้ของผู้ประกอบการที่มีอิทธิพลต่อความสามารถของผู้ประกอบการและผลการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนเกษตรแปรรูปในประเทศไทย และมีการสร้างแบบจำลองการสนับสนุนของสถาบัน การนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ และการเรียนรู้ของผู้ประกอบการเพื่อให้ตอบวัตถุประสงค์การวิจัยและนำไปสร้างแบบจำลองดังภาพที่ 3 และพัฒนาแบบจำลองดังภาพที่ 4

ภาพที่ 3 ตัวแบบจำลองการสนับสนุนของสถาบัน การนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ และการเรียนรู้ของผู้ประกอบการที่มีอิทธิพลต่อความสามารถของผู้ประกอบการและผลการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนเกษตรแปรรูปในประเทศไทย

ภาพที่ 4 การพัฒนาตัวแบบจำลองจากการวิเคราะห์การสนับสนุนของสถาบัน การนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ และการเรียนรู้ของผู้ประกอบการที่มีอิทธิพลต่อความสามารถของผู้ประกอบการและผลการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนเกษตรแปรรูปในประเทศไทย

ที่มา: ภาพจากผู้วิจัย

อภิปรายผลการวิจัย

การนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ในวิสาหกิจชุมชนเกษตรแปรรูปนั้น ได้รับอิทธิพลจากโครงสร้างพื้นฐานเทคโนโลยีสารสนเทศทำให้วิสาหกิจชุมชนสามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ตและแพลตฟอร์มดิจิทัลได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ซึ่งโครงสร้างที่เสถียรจะช่วยเพิ่มศักยภาพของวิสาหกิจชุมชนในการจัดการด้านต่างๆ รวมทั้งทักษะความรู้ด้านดิจิทัลก็เป็นอีกปัจจัยหลักที่มีความสำคัญที่จะทำให้สามารถนำความรู้ด้านเทคโนโลยีไปใช้ประโยชน์ทางด้านการตลาด ซึ่ง Arifin et al. (2023) ระบุว่า การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความสามารถของผู้ประกอบการช่วยเพิ่มความสามารถในการปรับตัวต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป ดังนั้นการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาช่วยพัฒนาประสิทธิภาพในการจัดการวิสาหกิจชุมชนเกษตรแปรรูปให้มีศักยภาพ มีความสามารถในการแข่งขันมากขึ้น

การเรียนรู้ของผู้ประกอบการจากองค์การที่เป็นทางการส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพของวิสาหกิจชุมชนผ่านการเข้าอบรมจากหน่วยงานภาครัฐ และสถาบันการศึกษาซึ่งช่วยเพิ่มทักษะด้านการจัดการ การตลาด และความรู้ด้านการใช้เทคโนโลยีซึ่งส่งผลให้วิสาหกิจชุมชนสามารถนำข้อมูลที่ได้ศึกษามาใช้ในการตัดสินใจ และมีโอกาสนำเทคโนโลยีมาปรับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งการเรียนรู้จากฐานฐาน การถ่ายทอดความรู้จากครอบครัวสู่ชุมชนส่งผลให้เกิดการอนุรักษ์วัฒนธรรม และได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงผ่านการดำเนินกิจการวิสาหกิจชุมชนด้วยตนเองทำให้เข้าใจการตลาดและบริบทในการดำเนินวิสาหกิจชุมชนมากยิ่งขึ้น ในด้านการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม เช่น การแลกเปลี่ยนกับกลุ่มอื่นๆ ที่มีลักษณะการดำเนินกิจการที่ใกล้เคียงกัน ช่วยสร้างโอกาสในการพัฒนาเครือข่ายและสร้างพันธมิตรใหม่ การเรียนรู้ของผู้ประกอบการส่งผลให้มีความมั่นใจในความสามารถดำเนินกิจการได้อย่างมีประสิทธิภาพ การเรียนรู้ช่วยขับเคลื่อนนวัตกรรม ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านการตลาดและสามารถนำข้อมูลที่มีอยู่ไปใช้ในการตัดสินใจได้อย่างเหมาะสม (Shen et al., 2021)

ความสามารถของผู้ประกอบการมีความสำคัญในการสร้างสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนนวัตกรรม ซึ่งช่วยให้วิสาหกิจชุมชนสามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ และวิธีการดำเนินธุรกิจที่สร้างสรรค์ ทำให้วิสาหกิจชุมชนสามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้อย่างรวดเร็วและมีความยั่งยืน การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ส่งผลให้เกิดความเข้าใจกับสมาชิกและทำให้กิจการดำเนินงานไปได้อย่างมีประสิทธิภาพตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ความสามารถในการปรับตัวต่อสถานการณ์ เช่น ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจทำให้สามารถวางแผนและคาดการณ์แนวโน้มในอนาคตได้ นอกจากนี้การสร้างความสัมพันธ์กับนักลงทุนยังช่วยเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงเงินทุนและขยายตลาดได้อย่างรวดเร็ว ความสามารถในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่และสร้างโอกาสทางการตลาดช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงาน และส่งผลเชิงบวกต่อความสำเร็จทั้งในด้านการเงินและด้านที่ไม่ใช่การเงิน เช่น การเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการ การเป็นผู้นำ และการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ Ariffien et al. (2023) ระบุว่า ผู้ประกอบการที่มีความสามารถ สามารถที่จะจัดการอุปสรรคและวางแผนในการใช้ทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งนำไปสู่ผลการดำเนินงานที่ดีขึ้นและความยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชน

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

บทสรุป

การสนับสนุนของสถาบัน รัฐบาล หน่วยงานเอกชน และสถาบันการศึกษา มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน โดยเฉพาะการให้ความรู้ การสนับสนุนเชิงนโยบาย ซึ่งช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและความสามารถในการดำเนินงานของผู้ประกอบการ นอกจากนี้การฝึกอบรมและสัมมนาที่จัดโดยหน่วยงานรัฐยังช่วยเพิ่มทักษะด้านการบริหารจัดการ อย่างไรก็ตามยังมีความท้าทายและความยากลำบากในการเข้าถึงการสนับสนุนเหล่านี้ ซึ่งอาจทำให้การพัฒนาช้าลง โดยเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุที่ยากต่อการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่มาใช้ และการขาดแคลนทรัพยากรและการสนับสนุนทางการเงินก็เป็นสิ่งที่มีผลต่อการเติบโตของวิสาหกิจชุมชน ทำให้ผู้ประกอบการไม่สามารถลงทุนในนวัตกรรมหรือการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ได้ อีกทั้งเครือข่ายของชุมชนและการแลกเปลี่ยนความรู้และเรียนรู้

ร่วมกันระหว่างสมาชิก ซึ่งสามารถช่วยให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ร่วมกันและการสร้างเครือข่ายพันธมิตรใหม่ในการขยายตลาด การพัฒนาทักษะการทำงานเป็นทีมเพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้สามารถแข่งขันร่วมกันได้ ซึ่งผลการวิจัยนี้มีความสำคัญต่อการพัฒนานโยบายและกลยุทธ์ที่สามารถสนับสนุนการเติบโตของวิสาหกิจชุมชนเกษตรแปรรูปในประเทศไทยให้ยั่งยืนต่อไป

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรมีช่องทางการสนับสนุนที่เข้าถึงง่าย เช่น ศูนย์บริการข้อมูลเพื่อให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการเข้าถึงแหล่งเงินทุน และการสนับสนุนต่างๆ ในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน
2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดโครงการฝึกอบรมที่มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีและการบริหารจัดการ โดยเฉพาะสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ
3. รัฐบาลควรส่งเสริมการสร้างชุมชนเครือข่ายในการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และประสบการณ์ ซึ่งจะเสริมสร้างความสามารถของวิสาหกิจชุมชน
4. วิสาหกิจชุมชนควรศึกษาเรื่องการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงลูกค้า
5. ภาครัฐควรพัฒนานโยบายที่ลดอุปสรรคทางกฎหมายและช่วยให้เข้าถึงทรัพยากรที่จำเป็น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาปัจจัยอื่นๆ เช่น นโยบายเกษตร การค้าระหว่างประเทศ และภาวะเศรษฐกิจโดยรวม ซึ่งอาจมีอิทธิพลต่อการพัฒนาการดำเนินงานหรือความสามารถของวิสาหกิจชุมชนในแต่ละภูมิภาค เช่น ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. ควรศึกษาการนำเทคโนโลยี เช่น การใช้ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) หรือบล็อกเชน (blockchain) มาช่วยในการเพิ่มประสิทธิภาพในการแข่งขันของวิสาหกิจชุมชนได้อย่างไร
3. ควรศึกษาผลกระทบที่มาจากการสนับสนุนของหน่วยงานภายนอกและ ความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เช่น สำนวนความคิดเห็นจากวิสาหกิจชุมชน ภาครัฐ หน่วยงานต่างๆ สมาชิก ลูกค้า เพื่อเข้าใจมุมมองที่หลากหลายในการต่อยอดพัฒนาวิสาหกิจชุมชนเกษตรแปรรูปในประเทศไทย

References

- Abdelwahed, N. A. A., Soomro, B. A., Shah, N., & Saraih, U. N. (2022). Effect of institutional support and entrepreneurial knowledge on women's entrepreneurial self-efficacy and venture performance in a developing country. *International Journal of Innovation Science*, 15(5), 776-798.
- Ariffien, M. A., Zakaria, M., Syed Yusuf, S. N., & Ahmad, J. H. (2023). Technology adoption, self-efficacy and entrepreneurial business success. *Journal of Nusantara Studies*, 8(3), 257-276.
- Arifin, M. A., Zakaria, M., & Bustaman, H. A. (2023). Digital adoption, self-efficacy, and business success—towards resilience and sustainability micro-entrepreneurs in the post-pandemic world. *Cogent Business & Management*, 10(3), 1-12.
- Department of Agricultural Extension, Community Enterprise Promotion Division, Community Enterprise Information System. (n.d.). Truāt sōp chū wisāhakit chumchon: Khrūākhaī wisāhakit chumchon [Exception-could not resolve host: Datamarket.accesscontrol.windows.net]. Retrieved May 25, 2024, from <https://smce2023.doe.go.th/>
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., Anderson, R. E., & Tatham, R. L. (2006). *Multivariate data analysis* (6th ed.). Upper Saddle River, NJ: Pearson Prentice Hall.

- Harahap, A. U., & Muchtar, Y. C. (2021). Influence of institutional support and entrepreneurial self- efficacy on business performance of women entrepreneurs in Medan city. *Journal of Management Analytical and Solution (JoMAS)*, 1(3), 134-148.
- Huang, L., Bai, X., Huang, L., Huang, Y., & Han, G. (2023). How does college students' entrepreneurial learning influence entrepreneurial intention: Evidence from China. *Sustainability*, 15(12), 1-19.
- Hunnak, C., Montriwat, P., & Katekao, V. (2020). Næōthāng kānčhatkān wisāhakit chumchon: Suksāchapḥo kōraṇī sūn sāthit kān kaset rānkḥā chumchon tambon thā sao 'amphœ sai yōk čangwat Kānčhanaburī [Guidelines for community enterprise management: A case study of agricultural demonstration center of community shop at Tha Sao subdistrict, Sai Yok district, Kanchanaburi province]. *Journal of Thai Ombudsman*, 13(2), 21-53.
- Kazumi, T., & Kawai, N. (2017). Institutional support and women's entrepreneurial self-efficacy. *Asia Pacific Journal of Innovation and Entrepreneurship*, 11(3), 345-365.
- Lakhwani, M., Dastane, O., Satar, N. S. M., & Johari, Z. (2020). The impact of technology adoption on organizational productivity. *Journal of Industrial Distribution & Business*, 11(4), 7-18.
- Lembana, D. A. A., Chang, Y. Y., & Liang, W. K. (2020). Institutional environment, entrepreneurial self-efficacy and entrepreneurial intention of company employees. *International Journal of Applied Research in Management and Economics*, 3(1), 1-9.
- León-Gómez, A., Santos-Jaén, J. M., Ruiz-Palomo, D., & Palacios-Manzano, M. (2022). Disentangling the impact of ICT adoption on SMEs performance: The mediating roles of corporate social responsibility and innovation. *Oeconomia Copernicana*, 13(3), 831-866.
- Lin, C., Pan, Y., Yu, Y., Feng, L., & Chen, Z. (2023). The influence mechanism of the relationship between entrepreneurial learning and entrepreneurial intention. *Frontiers in Psychology*, 13, 1-13.
- Livkunupakan, N. (2021). Kānčhatkān huāng sō khunkḥā klum wisāhakit chumchon phalittaphan kasēt prærūp nai phūnthī čangwat chāidæen tai [The value chain management of deep south processed agricultural product community enterprise]. *Journal of Yala Rajabhat University*, 17(1), 136-146.
- Newman, A., Obschonka, M., Schwarz, S., Cohen, M., & Nielsen, I. (2019). Entrepreneurial self-efficacy: A systematic review of the literature on its theoretical foundations, measurement, antecedents, and outcomes, and an agenda for future research. *Journal of Vocational Behavior*, 110, 403-419.
- Ngah, R., Rahman, A. Z. A. A., & Buyong, S. Z. (2016). Entrepreneurial self-Efficacy and entrepreneurial Intention of university's students: The impact of entrepreneurial learning. *ASEAN Entrepreneurship Journal*, 2(1), 58-66.
- Ngat, T. T., & Tuyet, L. T. K. (2023). The factors affecting entrepreneurial intention with self- confidence as a moderator - Based on elderly people as an example. *International Journal of Professional Business Review*, 8(6), 1-15.
- Nikmah, F. K., Gumintang, B., Adipratama, R., & Purwati, P. (2023). Institutional support in increasing entrepreneurial self-efficacy and performance of woman entrepreneurs. *Bulletin of Counseling and Psychotherapy*, 5(1), 100-110.
- Scott, W. R. (1995). *Institutions and organizations*. Thousand Oaks: Sage.

- Shen, Y., Wang, Q., Hua, D., & Zhang, Z. (2021). Entrepreneurial learning, self-efficacy, and firm performance: Exploring moderating effect of entrepreneurial orientation. *Frontiers in Psychology, 12*, 1-11.
- Simarasl, N., Tabesh, P., Munyon, T. P., & Marzban, Z. (2024). Unveiled confidence: Exploring how institutional support enhances the entrepreneurial self-efficacy and performance of female entrepreneurs in constrained contexts. *European Management Journal, 42*(1), 33-45.
- Valaswara, A. A., & Hasnawati, H. (2023). Analysis of financial and non-financial performance of the 3 largest banks In the United Kingdom for 2018-2022. *Action Research Literate, 7*(1), 36-53.
- Wardani, D. K., Pratomo, L. C., & Wulandari, R. (2022). ICT adoption and ICT literacy on micro, small, and medium enterprises's performance. *International Journal of Education and Social Science Research, 5*(1), 21-33.
- Xiliang, Q., Kuo, Y., Abourehab, M. A., Mabrouk, F., Ramirez-Asis, E., Abdul-Samad, Z., & Makes, N. (2023). The impact of ICT, green finance, and CSR on sustainable financial performance: Moderating role of perceived organizational support. *Economic Research-Ekonomska Istraživanja, 36*(3), 1-21.
- Yang, J., & Yu, M. (2022). The influence of institutional support on the innovation performance of new ventures: The mediating mechanism of entrepreneurial orientation. *Sustainability, 14*(4), 1-15.
- Zhao, H., Seibert, S. E., & Hills, G. E. (2005). The mediating role of self-efficacy in the development of entrepreneurial intentions. *Journal of Applied Psychology, 90*(6), 1265-1272.